

בס"ד. משיחת ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תנש"א.

היתה התחלת הגאולה והנסים¹⁰ של יציאת מצרים (שלכן אומרים בשבת זה "עבדים היינו וכו'"¹¹).

וצריך להבין¹²: למה דוקא הנס של "למכה מצרים בבכוריהם" נקרא (א) "נס גדול" (יותר משאר הנסים); במה מתבטא גדלות הנס? ועד שזה (ב) "התחלת הגאולה והנסים" דצי"מ, דלכאורה ה"ז רק עוד נס בין כל הנסים שקרו במצרים.

צריך גם הסברה בשייכות של נס זה עם יום השבת דוקא, ש"קבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול", דאע"פ שיש סיבה על כך¹³, מ"מ צריך לומר¹⁴ (ע"פ הידוע גודל הדיקו של כל דבר בתורה וקביעות הימים ע"פ תורה) שיש לזה שייכות פנימית עם תוכן השבת, עד כדי כך ששבת זו נקראת "שבת הגדול".

ולהוסיף, שהשייכות ד"התחלת הגאולה והנסים" עם שבת (הגדול) הוא בהדגשה יתירה בשנה זו, שיום הראשון של פסח (שאו היתה הגאולה והיציאה ממצרים בפועל) חל ביום השבת¹⁵.

ב. אחד מהענינים העיקריים בגאולת מצרים המודגש בתורה הוא – שהגאולה היתה ע"י משה רבינו, גואלם של ישראל, כפי שהתורה מספרת ובארוכה¹⁶ איך שהקב"ה בחר דוקא

א. תוכנו של חודש ניסן, "חודש הגאולה"¹ – שנקרא כך על שם ענינו המרכזי, חג הפסח, "זמן חירותנו"² – מודגש במיוחד בשבת שלפני פסח:

ניסן הוא מלשון נס³, ועוד יותר: ניסן (עם שני נונים) מראה על "נסי נסים"⁴ – הנסים ונפלאות שהקב"ה עשה עם בניו בחודש זה בהוציאם ממצרים, שמשמלים במיוחד, את ההנהגה הנסית של חודש זה. והענין (של נסי נסים) מודגש עוד יותר בשבת שלפני פסח (שממנו (מיני) מתברך⁵ חג הפסח⁶), הנקרא "שבת הגדול" "לפי שנעשה בו נס גדול"⁷, הנס של "למכה מצרים בבכוריהם"⁸ (כפי שמבאר אדה"ז בשו"ע שלו⁹), "וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול". ועוד יותר: "בשבת הגדול

(1) שמו"ר פט"ז, א.

(2) נוסח התפלה והקידוש דהה"פ. וראה לקו"ש ח"י"ז ע' 71 ואילך.

(3) ראה מדרש לקח טוב עה"פ בא יב, ב: ניסן שבו נעשו נסים לישראל.

(4) ראה ברכות נו, רע"א ופרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(5) זח"ב טג, ב. פה, א.

(6) דאף שיום ראשון דחג הפסח חל (בשנה זו) ביום השבת, הרי גם שבת מקבלת (תוספת) ברכה (נוסף להברכה שיש בה מצ"ע) משבת שלפני זה, שמיני מתברך כולו וימין, גם יום השביעי, כמובן מתוכן הענין בזהר שם, שמיני מתברך כולו וימין בברכת המן, והרי הברכה על יום הששי כולל "לחם משנה" גם על יום השבת (בשלח טז, ה. כב). וראה גם שיחת ש"פ בא (והתועדויות שלאח"ז) תשד"מ.

(7) תוד"ה ואתו – שבת פז, ב בשם מדרש (ראה דעת וקנים מבעה"ת בא יב, ג). טור ושו"ע אדה"ז או"ח הל' פסח ר"ס תל.

(8) תהלים קלי, י. וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצו"ד שם.

(9) שם. וכ"ה בתוס' שם. – ובטור מבאר תוכן הנס באו"א. וראה לקו"ש ח"י"ב ע' 33 ואילך בהערות.

(10) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

(11) שם, מרמ"א שם ס"א.

(12) ראה גם לקו"ש ח"י"ב שם. ח"י"ז ע' 57.

(13) שו"ע אדה"ז שם ס"א, ממג"א שם סק"א.

(14) ראה גם לקו"ש שם ע' 58.

(15) ולהעיר שפסח נקרא שבת בכתוב (אמור

כג, טו).

(16) שמות ג, א ואילך.

מצרים²⁴. ז.א. שהגילוי אלקות למטה בגאולת מצרים היא, כדי שבנ"י, כפי שנמצאים בעולם, יראו זאת וכיירו וידעו את הקב"ה, ויקבלו על עצמם (אח"כ במתן תורה) את התורה והמצוות של הקב"ה²⁵, וע"י העבודה שלהם – לגלות אלקות כפי שנפעל במשכן (תכלית יצי"מ ומ"ת) – ויעשו²⁶ לי מקדש ושכנתי בתוכם²⁷, ויותר בקביעות – בבית המקדש (ראשון ושני), ובתכלית השלימות שתהי' בבית המקדש השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך"²⁸, בית נצחי²⁹, בגאולה האמיתית והשלימה, ועי"ז – גם לגלות אלקות בעולם באופן כזה, עד לשלימות בזה לע"ל, כשכל העולם וכל האנשים שבו יכירו ויראו אלקות בגלוי ובשלימות, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"³⁰.

זהו גם הטעם שגאולת מצרים באה דוקא ע"י נסים ונפלאות (גלויים) – כיון שדוקא ע"י נס שלמעלה מדרך הטבע, מתגלה בגלוי (לעיני בשר) הכח הבלתי מוגבל של הקב"ה, שיכירו בגלוי איך שהקב"ה הוא הבע"ב על טבע העולם, ולכן יש בו הכח לעשות נס שלמעלה (או נס שמשנה) את ההנהגה הטבעית של העולם (מלשון העולם והסתור³¹), שטבע (מלשון "טובעו

במשה¹⁷ להיות הגואל ישראל. עד שאפילו כשמשה בקש מהקב"ה "שלח נא ביד תשלח"¹⁸, לא קבל הקב"ה את בקשתו, כי הקב"ה רצה שדוקא משה יהי' השליח לגאול את בני"י.

מזה מובן, שלמשה יש שייכות עמוקה לגאולה¹⁹, ולכן יש בכחו לגאול את בני"י.

וכפי שחז"ל אומרים על משה "הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון"²⁰. משה נקרא "גואל אחרון" אפילו בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה מגלות אחרון זה (שיהי' ע"י משיח צדקנו), שעלי' נאמר²¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ובפרט כידוע²² שגאולת מצרים הוא ראש ושורש לכל הגאולות, כולל גם הגאולה העתידה לבוא – כיון שגאולה (כל גאולה) באה דוקא בכח משה.

ג. נקודת הביאור בזה:

התכלית דגאולת מצרים היא – "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים"²³, ו"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ

17) ואהרן הלך עם משה אל פרעה – ש"יהי' לך לפה" (אבל "אתה תהי' לו לאלקים" (שמות ד, טז)) במענה לטענת משה "לא איש דברים אנכי גוי משמע שלולא טענת משה, לא הי' אהרן המדבר (וכמוכן גם מזה שבתחלה ענה ה' (על טענת משה הנ"ל) "מי שם פה לאדם גוי ואנכי אהי' עם פוך גוי" (שם, יא"ב), ורק לאחר שאמר משה "שלח נא ביד תשלח", אמר ה' שאהרן יהי' המדבר).
18) שם, יג.

19) ראה שמור"ר פ"ב, ד: משה הי' מתוקן לגאולה, מתחלת ברייתו נתקן לכך.

20) ראה זח"א רג, א. שער הפסוקים פ' וחי. תו"א ר"פ משפטים. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.

21) מיכה ז, טו.

22) ד"ה כימי צאתך ה'תש"ח פ"י"ב (ע' 164).

23) דברים ו, ז.

24) יתרו כ, ב. וראה מכילתא ופרש"י שם. שמור"ר פכ"ט, ג.

25) וכמ"ש (שמות ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".

26) תרומה כה, ח.

27) וראה שהש"ר רפ"ה: "ואימת שרתה שכניה עלי' (בארץ) מיום שהוקם המשכן". וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' נו. ובכ"מ.

28) בשלה ט, יז ובפרש"י. ועוד.

29) זח"א כה, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז ת"ח.

30) ישעי' מ, ה. וראה תניא פל"ו (מו, א).

ושם: וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מ"ת כו'.

31) ראה לקו"ש שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ

דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אנט. וראה לקו"ש שופטים תשמ"ז הערה 63. וש"נ.

שמתבטא בספר תהלים מזמור צדי"ק (שמתחילים לומר בימים אלו³⁶), שמתחיל "תפלה למשה איש האלקים", ומסיים "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו".

מזמור זה בולט במיוחד בחידוש, שהוא נאמר ע"י משה רבינו ("תפלה למשה"); הראשון מבין "אחד עשר מזמורים כו' מכאן עד³⁷ לדוד מזמור (ש) משה אמרם"³⁸ – שמוזה מוכן, שמזמור זה מבטא את התוכן של עבודת ופעולת משה (ע"י תפלתו), כולל – פעולתו בבניי ובעולם³⁹.

וכמו שאומרים חז"ל⁴⁰, ש"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו'" (סיום מזמור זה) הוא הברכה (ותפלה) של משה בקשר עם השראת השכינה במשכן: "אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו'". ז.א. שדוקא תפלת משה פעלה את השראת השכינה במשכן⁴¹, ובאופן של "כוננה עלינו" – בקביעות, לדור דור [עד כפי שזה יהי' בשלימות בבית המקדש

בימ"32) מכסה על כח הפועל של הקב"ה הנמצא בו,

וזה נתן ונותן את הכח לבניי (שראו את הנסים גלויים), שאצלם תהי' גאולה – חירות מהמצרים (מדירות והגבלות) של העולם ומה"שעבוד" להנחות העולם ומה"עבודת" למיני המצרים (מלשון³³) מיצרים וגבולים של עולם בכלל וגלות בפרט, החל מגלות מצרים – שזה נעשה "זמן חירותנו", חירות אמיתית מכלל ההגבלות, כולל ההגבלות של לבושי הטבע (גם מהנסים המלוכבים בטבע, כמו נס פורים³⁴).

כפי שיהי' בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה³⁵, שאז יהי' "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", נפלאות לגמרי למעלה מדרך הטבע (כמו הנסים של יצי"מ), ועוד יותר – נפלאות אפילו בערך לנסים של יציאת מצרים; ובאופן של "אראנו", הקב"ה בעצמו מראה להם, שאז מתגלה הכל, גם השייך לגילוי (נגלה), וגם המכוסה (נסתר); נראה האמת והפנימיות של ההנהגה הטבעית, השלימות דהנהגה נסית, עד גם זה שהוא לגמרי "נפלא".

וכח זה להביא גאולה לבניי (גילוי אלקות למטה) באופן הנ"ל בא דוקא ע"י משה רבינו, גואלם של ישראל, כדלקמן.

ד. ויובן זה ע"י ביאור תוכן העניין והחידוש דמשה (שהוא בדוגמת החידוש של ענין הגאולה, ולכן באה הגאולה דוקא ע"י משה) – כפי

36 ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (מכתב כ"ק מו"ח ארמו"ר, נדפס ב"קובץ מכתבים" שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 214). אגרות-קודש שלו ח"א ע' לא, ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שמא) – מתחילים ב"א ניסן שנה זו אמירת מזמור צדי"ק שבתהלים.

37 ולא עד בכלל. וראה רש"י שבועות טו, ב (ד"ה השיר): אחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה עד סוף מזמור לתודה.

38 מדרש תהלים ופרש"י עה"פ. פרש"י פקודי לט, מג. ועוד.

39 ראה בארוכה ד"ה תפלה למשה תשכ"ט (נדפס בקונטרס י"א ניסן שנה זו. "קובץ י"א ניסן – שנת הצדי"ק" (קה"ת, תנש"א) אות כא).

40 פרש"י פקודי שם, ממכדב"ר פי"ב, ט. וראה גם פרש"י תהלים עה"פ. תו"ש עה"פ פקודי שם (אות לד). וש"נ (וראה ב"פתיחה" לקובץ י"א ניסן הנ"ל הערה 12).

41 ראה בארוכה ה"פתיחה" שם.

32 לשון הכתוב – בשלח טו, ד. וראה קונטרס י"ט כסלו שנה זו ס"ו ואילך. וש"נ.

33 ראה תו"א וארא נו, ב ואילך. בשלח סד, א-ב. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.

34 אר"ת להה"מ נט, ג. תו"א מג"א צג, סע"ג ואילך. שם ק. א. סה"מ תקס"ה ח"א ע' שע ואילך (נוסחא שני). ובכ"מ – נסמנו במכתב כ"ה אדר שנה זו הערה ד"ה כידוע.

35 בהבא לקמן – ראה מכתב ה' ניסן שנה זו. וש"נ.

הנבראים⁴⁵ בהמשך הזמן, עד ש"כ כל הוה נפסד"⁴⁶, (ב) הכח צריך לרדת ולהתלבש עד שיהי' בערך לגדרי העולם [כידוע⁴⁷ שהמברר צריך להתלבש בלבושי המתברר], שדוקא אז יש לו בכח לעשות מזה (מהמתברר) כלי, מקום קבוע לקבל בפנימיות את הגילוי (משא"כ אם הגילוי הוא שלא בערך למקבל, לא ישאר שם בקביעות, רק באופן מקיף וכיו"ב, עד שבמשך הזמן יוכל להסתלק).

ו. שני ענינים אלו – וי"ל שאלו שני הענינים בכפילות שבתחילת וסיום מזמור צדי"ק – היו בשלימות ובגלוי אצל משה רבינו – שהוא הממוצע המחבר בין הקב"ה ובני", "אנכי עומד בין ה' ובניכם"⁴⁸, וממוצע צריך להיות בו שני הענינים שהוא מחבר⁴⁹:

על "איש האלקים" אומרים חז"ל⁵⁰ "אם אלקים למה איש ואם איש למה אלקים כו', מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה האלקים". ובהיות אצלו שני ענינים אלו – "איש (ו) האלקים" – יש בכח משה לחבר אלקות עם העולם (כפי שהי' בגלוי במשכן משה).

ובפרטיות יותר – י"ל ששני קצוות אלו בממוצע הם שני הענינים של "משה" ו"איש האלקים" (הכפל שבתחילת המזמור):

אע"פ ש"איש האלקים" הוא חיבור

השלישי, כדברי חז"ל⁴² עה"פ ש"ומעשה ידינו כוננהו" מכוון על בית המקדש השלישי, שעליו אומר הקב"ה: לעתיד לבא אני אבנה אותו ומשרה שכינתי בתוכו ואינו חרב לעולם].

ה. הביאור בזה – ובהקדים דיוק בכפל הלשון (וענין) בתחילת המזמור ובסיומו⁴³: מהו הטעם בכפילות של "תפלה (ל) משה", ואח"כ תוארו – "איש האלקים". ועד"ו בסיום המזמור: "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו (ואח"כ – עוד פעם) ומעשה ידינו כוננהו"⁴⁴.

יש לומר אחד הביאורים בזה: בכדי לפעול המשכת וגילוי אלקות למטה באופן של קביעות ("ושכנתי בתוכם" באופן של "כוננה עלינו") נדרשים שני ענינים, שני קצוות, וחיבורם יחד: (א) כח שהוא נעלה מההנהגה הרגילה, הנהגה טבעית של העולם, שיש בו הכח להכניס בעולם גילוי אלקות (שאינו בגילוי בעולם (מלשון העלם והסתור) מצ"ע), ועד לשנות את העולם, שיהי' "כלי" לגילוי אלקות. ובפרט – באופן של קביעות ונצחיות – שלכך נדרש כח מיוחד, כיון שמצד גדר העולם – שמתבטא בשינויים (זמן) – משתנים כל

42) מדרש תהלים עה"פ. וראה הנסמן במכתב הנ"ל הערה ד"ה לעתיד.

43) שמוה מובן שתוכן כל המזמור (שבין תחלתו וסיומו) הוא ענין של כפל, ראה לקמן סי"ו. ולהעיר שגם בהמשך פסוקי המזמור יש כמה לשונות כפולים: "בדור דור" (פסוק א). "ומעולם עד עולם" (פסוק ב). "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם" (פסוק ג), ועוד. ואף שכן נהוג בכו"כ מזמורי תהלים לכפול לשונו (כסגנון של מזמור), הרי כל ענינים בתורה הם בתכלית הדיוק (וראה הערה הבאה), ובפרט שבמזמור זה החידוש הוא (לגבי רוב המזמורים) שיש כפל לשון (ענין) הן בתחילת המזמור והן בסיומו.

44) ראה ראב"ע שם ששולל פירוש הרד"ק שהוא לשון כפול.

45) וכמאמר הידוע: התינוק משנולד מתחיל להתייבש (ראה בחיי בראשית א, כח).

46) ראה בכ"ו לקו"ש ח"ה ע' 98 בהערות. חט"ו ע' 428. וש"נ.

47) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קפו. וש"נ.

48) ואחת הן ה.

49) ראה בארוכה ד"ה פנים בפנים תרני"ט.

50) מדרש תהלים עה"פ (במדרש תהלים שלפנינו הובא רק בבא הראשונה "ממחציתו ולמטה נקרא איש". אבל במדרש תהלים באבער הובא כל המאמר). דב"ר פי"א, ד. וראה "קובץ י"א ניסן" הנ"ל אות ב. וש"נ.

האלקות שלמעלה מהעולם (שנברא בשם אלקים, בראשית ברא אלקים⁵⁵).

לאיך, "משה" (שנאמר לפני "איש האלקים") הוא על שם "כי מן המים משיתיהו"⁵⁶ – משם מ"ה⁵⁷ (ונחננו מה⁵⁸), שם הו'י⁵⁹ (למעלה מ"איש האלקים"⁶⁰), אלקות שלמעלה מהבריאה. וידוע הפירוש בזה⁶¹, ששרש נשמת משה הוא מדרגא גבוהה מאד, בחי' מים (עלמא דאתכסיא⁶²), שלמעלה מארץ ויבשה (מקום מושב האדם), ומשם – "מן המים – משיתיהו" בגלוי (בעלמא דאתגליא, עד ב)עולם הזה הגשמי. באופן שבהיותו נשמה בגוף פה למטה הרי הוא בגלוי "מן המים", דבוק בגלוי למקורו למעלה (ע"ד דגי הים שתמיד קשורים בגלוי למקור חיותם – מי הים⁶³).

נמצא ש"משה איש האלקים" מרמז על שני הענינים הנ"ל אצל משה: "משה" – התקשרותו (פה למטה) עם אלקות שלמעלה מהבריאה (שנותן כח לגלות אלקות למטה ולהפך את העולם, ולהמשיך נצחיות, כח הבלי גבול – למטה), ו(ב) "איש האלקים" – התקשרותו (כאיש) עם אלקות שבערך הבריאה, וזה נותן כח להמשיך אלקות בערך (ל"בני") נשמות בגופים בעולם,

של שני קצוות ("איש" ו"האלקים") כפי שהם באדם אחד (משה)⁵¹ – אבל הרי שם אלקים בגימטריא הטבע⁵², זוהי הדרגא באלקות "שמתלבשת" ומחי' את טבע העולם. ולכן נאמר "איש האלקים", כיון שבחי' "איש" ("מחציו ולמטה") של משה, כפי שהוא קשור עם עולם, מתאחד (רק) עם ה"האלקים" (אלקות שבערך הבריאה)⁵³, אבל לא עם הו'י (שם העצם⁵⁴ כו'), גילוי

51 דאף שמפשוטות הלשון משמע, שמכשה היו ב' ענינים נפרדים, "איש" ("מחציו ולמטה"), ו"האלקים" ("מחציו ולמעלה"), והחידוש במשה הוא, שהוא "האלקים" "מחציו ולמעלה" (משא"כ שאר בני אדם הם כולו בבחי' איש, גם מחציו ולמעלה) – הרי, מפשוטות לשון הכתוב ("משה איש האלקים") מוכן, שהיות ש"משה הוא איש אחד, נשמה בגוף אחד, ומהו מוכן שהוא "איש האלקים" בכל מציאותו* (ראה ד"ה פנים בפנים הנ"ל, מע"ה שער לאה ורחל בסופו. וראה "קובץ י"א ניסן" הנ"ל אות ב, וש"ו), שגם "מחציו ולמטה" (בעסקו בענינים גשמיים) הוא חלק מ"איש האלקים", וגם "מחציו ולמעלה" (בעסקו בענינים רוחניים) הוא חלק מ"איש האלקים" (משא"כ בשאר בני אדם, אף שיש להם ב' חלקים – נשמה וגוף, נשמה היא "חלק הו'י עמו", "חלק אלוהה ממעל ממש", וגוף הוא נברא גשמי).

52 פרדס שער יב (שער התיבות) פ"ב. ר"ה שער האהבה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). וראה שם שער האהבה ספ"א ד"ה וכדי להבין (נב, ד). של"ה פט, א (דאיתא זוהר); קפט, א (ומרומו זוהר); שה, ב. חכס צבי סי"ח. שעהיה"א רפ"ו.

53 ולאורך גיטא יש לומר: מכיון שזהו "איש האלקים" (אלקות שבערך הבריאה), הרי "איש" ("מחציו ולמטה") לא מתאחד לגמרי עם "האלקים" ("מחציו ולמעלה"), וגם לא נמשך האלקות למטה מבחי' איש (בבחי' אנוש וכיו"ב); משא"כ ע"י התאחדות משה עם עצמותו ית', שזהו התוכן ד"תפלה למשה", בכחו לאחד "איש ו"האלקים" וגם להמשיך אלקות למטה מבחי' איש כו', כדלקמן בפנים.

54 כס"מ ה' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שער יט (שער שם בן ד') פ"א. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב כ"ח.

* ראה פ"י מהר"ו לדב"ר שם, שמפרש מאחז"ל זה ע"פ הפוד"א (פמ"א) משה ה"י רגליו עומדות בהר וכולו בשמים. וקורא לחלק שנעמד בארץ איש ולחלק שבשמים אלקים.

55 בראשית א, א.

56 שמות ב, י.

57 תו"ח שמות קטז, א. אוה"ת תצוה ע' א'תרה. ע' א'תרכג. וראה גם תו"א יתרו סח, ריש ע"ב. מג"א צט, ג. ובכ"מ.

58 בשלח טז, ז. ח.

59 ראה סה"מ תקט"ב ע' קלו. אוה"ת וארא ע' רג. ובכ"מ.

60 ראה תו"א יתרו שם. לקו"ת ואתחנן ג, א. אוה"ת עקב ע' תקצט. ובכ"מ.

61 ראה תו"ח ואוה"ת שבעה ערה 57. ובכ"מ.

62 תו"א בשלח סב, א"ב. ובכ"מ.

63 וראה ע"ז ג, ב: מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מידי מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מיד' ומן המצוות כו'. וראה ברכות סא, ב.

"מעשי ידי משה (משכן שעשה משה)
נצחיים" 70 –

לכן הי' דוקא בכחו של משה
להמשיך את השכינה למטה י' ע"י
תפלתו "ויהי נועם גו'", "יהי רצון
שתשרה שכינה במעשה ידיכם", באופן
ד"כוננה עלינו" – בקביעות, לדור דור
(עד שבזה ("ומעשה ידינו כוננהו")
מרומות הנצחיות דבית המקדש
השלישי, שאינו חרב לעולם, כנ"ל).

וכשם שאצל משה עצמו ישנם שני
ענינים ("משה" ו"איש האלקים"), כך
ישנם שני ענינים אלו (כפל) בברכת
ותפלת משה ("ויהי נועם גו'") – (א)
המשכת השכינה במשכן, אלקות
שלמעלה מעולם, (ב) באופן שזה
מתלבש בפנימיות שלמטה – ויש לומר
שהם מרומים בכפל הלשון (א)
"ומעשה ידינו כוננה עלינו" – באופן
של מקיף מלמעלה, "להיותו בלי גבול
ותכלית" 72, (ב) "ומעשה ידינו כוננהו",
שהוא מחזק את "מעשה ידינו" עצמו,
ז.א. שה"כוננהו" חודר בפנימיות גם
ב"מעשה ידינו" (ולא רק באופן
ד"כוננה עלינו") 73.

– ויומתק בזה שכפל בכלל מורה
על קיום הדבר באופן נצחי – כפליים
לתושי' 74 (שהוא לא רק פי שנים, אלא

כשנמשכת וניכרת בכל הפרטים, דבאם פרט א' אינו
נצחי הי' מורה על "חלישות" גם בהענינים שהם
נצחיים, כי יש נתינת מקום ואפשרות להיפך
הנצחיות.

(70) סוטה ט, סע"א. וראה לקו"ש חט"ז ע'
465, ובהנסמן שם. לקו"ש חכ"ז שם.

(71) ראה שהש"ר רפ"ה: עמד משה והורידה
(השכינה) לארץ. . ואימת שרתה שכינה כו'
(כדלעיל הערה 27). וראה המשך ההלולא באתי
לגני השי"ת.

(72) תניא אגה"ק סכ"ג.

(73) וראה גם פי האלשיך עה"פ.

(74) לשון הכתוב – איוב יא, ו.

באופן שיכולים להעשות כלים (מצד
ענינם הם) ובאופן של קביעות, לגילוי
אלקות שבדרך הבריאה, עד ל"ושכנתי
בתוכם" – גילוי אלקות שלמעלה
מהבריאה.

ז. עפ"ז יובן גם הכפל בסיום
המזמור – "ומעשה ידינו כוננה עלינו
ומעשה ידינו כוננהו":

כיון שאצל משה (ממוצע המחבר)
היו שני הענינים ("משה ו"איש
האלקים") – שלכן יש אצל משה למטה
את ענין הנצחיות וקביעות (כח הבל"ג)
בגלוי [כמרומז בהמשך המזמור 64:
"מעון אתה היית לנו בדור ודור, בטרם
הרים ילדו גו' ומעולם עד עולם אתה
א-ל גו', כי אלף שנים בעיניך כיום
אתמול גו'" – וכך נמשכת הנצחיות
בזמן גם אצל "משה איש האלקים" 65
בהיותו בטל לאלקות], נצחיות במשה
עצמו, ש"משה לא מת" 66 (ובכל דור
ודור ישנו אתפשטותא דמשה 67, נוסף
על בחי' משה שבכל א' מישראל 68), וכן
בכחותיו והפרטים שלו 69, עד שגם

(64) ולהעיר מסיום מזמור שלפני זה (מזמור
פט): ברוך ה' לעולם אמן ואמן, שאמן בכלל מורה
על קיום הדבר (גמר הנצחון – ראה נזיר בסופה),
ואמן בכפליים מורה על הקיום והתוקף באופן נצחי.
וענין זה נמשך לעולם בפירושו מקום חמן (ראה
סה"מ תש"ח ע' 160. ובכ"מ), וגם בפירושו נצחיות
(ראה המשך מים רבים תרל"ו פנ"ז ואילך). וראה
יהל אור ע' תשכד השיכות ד"אמן" עם עיסקא
דשבתא כפול (דלקמן בפנים).

(65) ומה שבהמשך המזמור מרבר בקוצר זמן
האדם ("כל ימינו פנו בעברתך גו' ימי שנותינו בהם
שבעים שנה גו'") – הוא חלק מהעונש כאשר
"זרמתם שנה יהיו גו' שתה ענותינו גו'".
(66) סוטה יג, סע"ב. זח"א לג, סע"ב. וראה
בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 6 ואילך.

(67) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא
פמ"ד (סג, א). ועוד.

(68) ראה תניא רפמ"ב.

(69) כי שלימות ענין הנצחיות היא דוקא

ויש לומר השייכות: עה"פ "מזמור שיר ליום השבת" אומרים חז"ל⁸⁴ "עיסקא דשבתא 1907" ומבואר בכ"מ⁸⁵, שהכפל הוא שתי הדרגות (שתי שבתות)⁸⁶ בכל שבת – מעלי שבתא ויומא דשבתא⁸⁷, מנוחה בערך ליגיעה, ומנוחה בעצם⁸⁸, ע"ד החילוק בין שם אלקים (אלקות בערך הבריאה) ושם הוי' (אלקות שלמעלה מהבריאה); ובשבת באים שניהם יחדיו, כפול. וי"ל שזהו ע"ד הכפל בתחלת המזמור – "תפלה (ל)משה" (הוי') ו"איש האלקים", ובסיום המזמור – "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", שנועם היא הדרגא דשבת⁸⁹ (וע"ד ענין עשיית המשכן⁸⁹) – "ומעשה ידינו כוננה עלינו", "ומעשה ידינו כוננהו", הן מנוחה בערך ליגיעה דמעשה ידינו, והן מנוחה בעצם (עלינו). ובכללות יותר: כוננהו ב"מעשה ידינו" דימי החול ("ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"⁹⁰), "ומעשה ידינו כוננה עלינו" ביום השבת, כש"כל⁹¹ מלאכתך עשו"⁹².

ושבת – בדוגמת משה – קשורה עם ענין הנצחיות, כידוע⁹³ שבכל שבת

תיריה מזה באיכות ובתוקף). וכפל קשור גם עם הגאולה⁷⁵ – גאולה נצחית⁷⁶.

ובפרטיות יותר – ע"פ ביאור רש"י⁷⁷ בכפל זה: "ושני פעמים ומעשה ידינו כוננהו, א' על מלאכת המשכן שבירכך לישראל והתפלל שתשרה שכניה במעשה ידיהם במשכן, וא' שתהא ברכה במעשה ידיהם". ועפ"ז י"ל, שכפל זה מרמז על ברכה כפולה של משה ש"מעשה ידינו" יהיו נצחיים – הן "מעשה ידינו" בעניני קדושה (בדוגמת מעשה המשכן), והן ב"מעשה ידינו" בעניני רשות וחול, "מעשיך"⁷⁸ ו"דרכיך"⁷⁹, הגם שאלו מעשים הקשורים עם הנהגת העולם, מכניסים בהם משה את כח הנצחיות – "ומעשה ידינו כוננהו".

ולהוסיף: "תפלה למשה" הוא חלק מתפלת שבת. ועפ"ז מובן, שלתפילה זו יש שייכות מיוחדת עם שבת⁸⁰. ובפרט ש"מזמור שיר ליום השבת"⁸¹ הוא חלק מתפלת משה (מי"א המזמורים שאמר משה), עד ש"בא⁸² משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום השבת (ר"ת למשה)"⁸³.

75 ראה יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה ד"ה ויאמר גוי לך בך באוה"ת לך לך תרעד, א. תרכ"ז. תר"ל – הובא בסד"ה נחמו עת"ר.

76 ראה ממכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. ועוד.

77 עה"פ תהלים כאן.

78 אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע או"ח סרל"א.

79 משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטוש"ע שם.

80 ויונתן בזה שניקף העבודה דשבת היא עבודת התפלה (ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. ספר היראה לר"י אות שיט. הובא ונתבאר בתו"א קיג, א. לק"ת צו יא, ד. סידור עם דא"ח רז, ד. ועוד). ובפרט תפלת משה – שחורין אליו האלף אורות בשבת (תהו) ישמח משה במתנת חלקו" (סידור הארז"ל במקומו. פע"ח שער השבת פ"ח). ומבואר בכ"מ השייכות תפלה למשה לתפלת שבת – ראה אוה"ת ויצא ע' תתמב. ד"ה תפלה למשה תר"ס. ועוד.

81 תהלים מזמור צב.

82 בר"ר ספכ"ב ובמ"כ שם.

83 ראה פ"ח שם: וכשתאמר מזמור שיר

ליום השבת תכין בר"ת שהם למשה.

84 מדרש תהלים שם. יל"ש עה"פ (בשלח טז,

כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת (רמז רסא).

85 לקו"ת בשלח ב, ג. יהל אור ריש ע' תרכט.

שם בהשמטות ע' תשכד ואילך. ד"ה לך לך תרכ"ז.

תר"ל. ובכ"מ. וראה ד"ה אלה תולדות נח שנה זו.

86 ראה ד"ה אלה תולדות גוי' הנ"ל בתחלתו.

וש"נ.

87 זח"א (בהקדמה) ה, ב. ח"ב קלח, א.

88 ראה אוה"ת נח נו, ב ואילך. ד"ה תפלה

למשה תר"ס. ועוד.

89 ראה מאמרי אדהאמ"צ תצוה ע' ת ואילך.

90 יתרו כ, ט.

91 פרש"י יתרו שם, ממכילתא שם. טוש"ע

אור"ח סש"ו ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סכ"א.

92 ולהעיר מפ"י הראב"ע עה"פ: "טעם כוננה

עלינו – לתקן סבות ועלילות שלא יהי' טורה להם

ועמל בכל מעשיהם, וטעם כוננהו – שיהיו שלם,

ע"ד אם ה' לא יבנה בית" (תהלים קכז, א).

93 ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב). המשך

צ':

האופן הרגיל שבו כותבים חז"ל וכו' אות זו (במליו) הוא – "צד"י" 100 (ללא ק' בסוף). ובכמה מקומות כותבים "צדי"ק" 101 (מצרפים לצד"י את האות שלאחרי זה – ק' 102), שזה קשור 103 עם הדרגא דצדיק, בחינת יסוד כמ"ש 104 "צדיק יסוד עולם" 105.

ואיתא בספרים 106 "ע"פ הידוע בגדול

100 ראה שבת קג, ב: שלא יכתוב .. גמין צדיק, צדיק גמין. ושם קד, א: צד"י כפופה וצד"י פשוטה. ועוד.

101 ראה זח"א ב, ב (בהקדמה): אמר לה (הקב"ה) צדי צדי צדי צדי צדיק אנת* (נתבאר בספר הדרת מלך סי' עה (לד, א). אוה"ת נ"ך ע' תתקכ, ב ואילך). ובאור הלבנה גריס: א"ל צדי צדיק אנת וצדיק אתקרי את. ובפרסד שער כו (שער האתייות) פכ"א (הובא באוה"ת שם ס"ע תתקכא): וכן לא נקרא צדיק אלא בהיותו מתייחד בצדק. וכן מפורש באותיות דר"ע אות צד"י: אל תקרי צד"י אלא צדק. וי"ג: צדיק. וראה הערה 103.

102 ראה הערה הבאה.
103 ראה מגן דוד שם: אות צ' מורה ביסוד כאשר נבאר בע"ה (וראה הנסמן בהערה 105) וא"ת שהרי אין קריאת האות צדיק אלא צד"י בלא ק', דהכי תניא בברייתא (דלעיל הערה 100) .. לא קשיא שהרי הק' לאחרי"ה הצ' וכאילו אתה מחברה אצל הצ' ומשלים קריאת צדיק, ומלמדי תינוקות של ספרד מלמדין צדיק בקי.

104 משלי י' כה.
105 ראה פרסד שם: פירש בס' התמונה (תמונה ג אות צד"י) כי רמזה בצדיק יסוד עולם. וכ"ה בקה"י מערכת צ'. אוה"ת נ"ך שם. לקוטי לוי"צ לתנ"ך וכו' ע' ז.

106 ראה מגן דוד שם: צד"י הוא מלשון צד כמו מצד הארון ולצדי המשכן. וראה גם ברוך שאמר (לרבינו שמשון ב"ר אליעזר) אות צד"י – כה, א (הצדקות שינטה מקו האמצעי השווה לצד ראש ימיני").

ישנו מעין דה"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" 94, כשתהי' שלימות הגילוי דמנוחה בעצם, מנוחה נצחית. והגאולה ("מיד נגאלין") באה עי"ז ש"משמרין שתי שבתות כהלכתן" 95 (שתי הדרגות הנ"ל בכל שבת 96, שעסקא כפול).

ח. ע"פ הנ"ל יש לומר הטעם לכך שתפלה זו – תפלת משה איש האלקים – היא מזמור צד"ק בתהלים, הן מצד המספר (תשעים), והן מצד האות (צ'):

תשעים:

בתלתא זימני הוה חזקה 96. ענין החזקה (מלשון חזוק) הוא, שב(המשכיות או חזרה ד) שלש פעמים נעשה הדבר קבוע, הוא מתחזק ("כוננה") וכך ישרא לעד.

השלימות המלאה בחזקה דשלשה (פעמים) גופא היא – תשעים, שהוא שלש פעמים שלשים, שלש פעמים שלש פעמים עשר: השלימות דכל מספר הוא כאשר הוא כלול מעשר, כיון שעשר הוא שלימות המספר 97, שמורה על שלימות הענין וולכן תהי' גאולה העתידה – גאולה נצחית – קשורה עם מספר עשרה: "עלי עשור" 98 וכו' 99]. ועפ"ז – שלשים (עשר פעמים שלש) הוא שלימות בחזקה (שלימות יותר משלש, שש, תשע וכיו"ב); ותשעים (שלש פעמים שלשים) הוא השלימות המלאה בחזקה.

תער"ב ח"ב ע' אקכו. ועוד.

94 תמיד בסופה.

95 שבת קיה, ב.

96 ב"מ ק, ויש ע"ב. וש"נ.

97 פרסד שער ב.

98 תהלים צב, ד. ערכין יג, ב. וש"נ.

99 ראה מכילתא בשלח טו, א. וש"נ (שירה העשירית). נחומא (באבער) תשא ח. ועוד (מנין העשירי). רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג (פרה העשירית). ועוד.

(* ראה גם בס' שערי גן עדן להמקובל הר"ר קאפל (קארעט, תקס"ג) אות צד"י (פתח א): הרי שאמר (בזהר) ב' לשונות צד"י וצדי"ק. וכן הוא נמצא בגמרא שלנו כו'. ולכאורה י"ל דכוונתו להא דאיתא בשבת שם: צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט. אבל לכאורה אין להביא רא"י מזה, דהתם אות קמיתא קא דריש" (מגן דוד להרדב"ז אות צד"י). כדמוכח משאר האותיות דדריש בגמ' שם. (** בדפוס שם: לפני ולכאורה הוא טה"ד.

הם – יתנהגו ע"פ הוראות ופס"ד התורה (עד "לכוף את כל באי עולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח"¹¹¹) – הוא הרי "נוגע בדבר" בזה, כיון שתורה תלויה בישראל וניתנה בשביל ישראל (ולכן קדמה מחשבתן של ישראל לתורה¹¹²), כמו שכתוב בתורה "צו את בני ישראל", "דבר אל בני" (וכיו"ב), והחיות של יהודי תלויה בתורה (היא חיינו ואורך ימינו¹¹³) – והשאלה: בהיותו "נוגע בדבר", כיצד יכול הוא לפעול ולעשות דירה לו ית' בתחתונים¹¹⁴, מצד ענינם הס'?

לכן עשה הקב"ה שיהודי (כפי שהוא בא למטה בעולם כנשמה בגוף) עומד בגלוי כאילו מן הצד, ששייכותו לתורה ומצוות אינה מכריחה אותו ואינה גורמת לנטי' כל שהיא (בגלוי) שיתנהג כך, אלא הדבר נמסר לבחירתו החפשית, שהוא יבחר "ובחרת בחיים"¹¹⁵ בצד דתומ"צ, ובמילא אין הוא "נוגע בדבר", כיון שאין הוא מוכרח להתנהג באופן אחד דוקא, יש לו הן צד טוב והן צד שכנגד, ו"זה וזה שופטן"¹¹⁶ (לא "מושלים"¹¹⁷, גם לא נפשו האלקית);

אבל מוסיפים יו"ד ל"צד", כיון שהכוונה בזה היא – "ובחרת בחיים", שיבחר שצד ימין יהי "צדי", הצד שלו¹¹⁸ [ואז – כשהוא בוחר לציית לנפש האלקית – הרי "הקב"ה

הדיוק בכל עניני התורה, ובפרט קדושת האותיות, שלכל אות במילוי יש פירוש) ש"צדי" הוא מלשון צד, ולפ"ז מובן ש"צדי" פירושו צד שלי.

ט. ויש לומר הענין בזה (בעבודת ה')

הקב"ה ברא את האדם והעולם באופן שישנם שני צדדים ("זה לעומת זה"¹⁰⁷): צד הקדושה והצד שכנגד, יצר הטוב (בצד ימין, חלל הימני¹⁰⁸) ויצר הרע (בצד שמאל¹⁰⁸). כיון ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"¹⁰⁹ לכל יהודי, מובן ש"צדי" – הצד שלי (הצד דבני) – הוא תורה ומצוות, פסקי דיני התורה איך צריך יהודי להתנהג בעולם (משא"כ לצד שכנגד אין שום שייכות אליו, ועאכור"כ שאין זה הצד שלו).

אבל לאיך גיטא הרי זה נקרא "צדי", רק צד שלי (ולא מציאותי, וכיו"ב) – כיון שהקב"ה הרי ברא את העולם (בשם אלקים) כ"צד" בפני עצמו (זה לעומת זה עשה אלקים¹⁰⁷), עולם המעלים ומסתיר על אלקות, תחתונים, עד "תחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית"¹¹⁰, ולא נרגש בו (מצ"ע) שצריכים להשמע להוראות התורה, עד שיתכן שיתנהגו היפך התורה ח"ו. והכוונה בזה היא – שיהפכו את העולם, שגם ה"צד" דעולם מצד ענינו הוא "יסכים" להוראות ופס"ד התורה (ודוקא אז הרי זה נקבע בפנימיות בתחתונים).

ועפ"ז יכולה להתעורר השאלה (אפילו בנוגע לדבר של רשות, אפילו לא הצד שכנגד): כיצד יכול יהודי לצאת ולהפוך את (תפצא ד)עולם והאנשים בעולם, שהם – מצד ענינם

(111) רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(112) ראה תדבאר פי"ד ופלא"א. ב"ר פ"א, ד.

(113) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב (נצבים ל, כ) "כי הוא חיך ואורך ימין".

(114) ראה תנחומא נשא טו. שם בחוקותי ג.

במדב"ר פי"ג, ו. תניא שם.

(115) נצבים ל, יט.

(116) ברכות סא, ב.

(117) תניא רפי"ג.

(118) וראה ס' ברוך שאמר שם, ש"צדי", צד

י, פירושו – צד ימין, ע"ש היו"ד שבצד ימין של הני' באות צ'.

(107) קהלת ז, יד. וראה תניא רפי"ו.

(108) תניא רפ"ט.

(109) ברכה לג, ד.

(110) תניא פל"ו (מה, ב).

אלקות, אך אינו מנגד) – היות שהעבודה דבירור העולם היא ע"י התלבשות בבחי' "איש האלקים", הרי זה מתקבל גם בגררי העולם; אבל כאשר אומרים שכל העולם צריך להעשות דירה לו יתברך בתחתונים, דירת קבע, מובן שלא יכולה להשאר "פינה" בעולם שמנגדת לאלקות ח"ו (כיון שאז חסר בקביעות ונצחיות דכל הדירה). א"כ כיצד יש בכחנו לפעול גם ב"צד שכנגד", "מקום" שבו כבר הי' מכשול היפך התורה ר"ל?

וצריך לומר, שע"י "תפלה למשה איש האלקים" (שנותן כח להמשתתף אלקות באופן של קביעות), ה"ז מגיע גם בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, ומהפך גם אותו. ויש לומר שענין זה מרומז בכך שמוסיפים ק' ל"צד"י, שעושה את המלה "צדיק" – וק' יורד למטה מן השורה¹²⁵, וכדלקמן.

יא. על הפירוש הנ"ל (ס"ה) שמשא ע"ש "מן המים משיתהו" מרמז על גילוי שם הוי', שלמעלה מן העולם, עלמא דאתכסיא – נשאלת לכאורה קושיא פשוטה: ה"מים" (שמהם "משיתהו" את משה) היו מי הנילוס – "ותשם בסוף על שפת היאור"¹²⁶, בסמיכות¹²⁷ לעבודה זרה דמצרים¹²⁸! וגם: דוקא בת פרעה מלך מצרים (ערות הארץ¹²⁹) הוציאה את משה מן המים, וקראה לו משה על שם "מן המים

עוזרו"¹¹⁹, "כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו"¹²⁰].

וזהו ע"ד שני הענינים במשה – "משה ו"איש האלקים" [ומעין זה – הנשמה וגוף דכל יהודין]: בהיותו "משה" ע"ש מן המים משיתהו (למעלה מעולם) הרי הוא קשור בגלוי רק עם אלקות, עם "אין מים אלא תורה"¹²¹ ("זכרו תורת משה עבדי"¹²²), שתורה היא בעה"ב על העולם, "בראשית", בשביל התורה ובשביל ישראל¹²³, ובכח זה יכול הוא להפוך את העולם ולהמשיך שם גילוי אלקות; בהיותו "איש" ("מחציו ולמטה") הרי הוא "נדמה בחומריותו לגופי אוה"ע"¹²⁴, ולכן הרי הוא כאילו עומד מן הצד, והוא בוחר, "ובחרת בחיים", שכפי שהוא נמצא כ"איש" נעשה הוא "איש האלקים" – "צדי".

עפ"ז מובן, שכיון ש"צד"י" (שתומ"צ הם הצד שלו) בא (לא כ"נוגע בדבר", אלא) ע"י בחירתו, בהיותו (בחיצוניות) "איש", נשמה בגוף גשמי בעולם – יש בכחו להפוך את העולם ותושבי העולם, שגם הם "יסכימו", לציית להוראות התורה, באופן כזה שזה נקבע אצלם בפנימיות, כיון שזה בערכם, כנ"ל. באופן שע"ז יכולה אלקות להמשיך ולהתגלות בכל העולם, באופן של קביעות.

י. ועדיין צריך להבין: האמור לעיל אודות העבודה ד"צד"י, להמשיך אלקות בחלק הרשות שבעולם, בטבע העולם שמשם אלקים (שאמנם מעלים על

119 תניא שם. וראה סוכה נב, ב. קידושין ל,

ב.

120 תהלים קט, לא.

121 ב"ק ז, א.

122 מלאכי ג, כב.

123 פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

124 תניא פמ"ט.

125 ראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות – קר"ף. וט"ז.

126 שמות ב, ג.

127 ראה צפ"פ, עה"ת עה"פ, דכיון שהם היו עובדים לנילוס, היתה יוכבר אסורה להשימו בתוך היאור, ולכן "ותשם בסוף על שפת היאור"; ולאחרי ש"ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור", "שירדה לרחוץ מגילולי אביו", הרי ביטלה בזה הע"ז, "ושוב באתה התיבה בתוך היאור". וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 13.

128 ראה תנחומא וארא יג. שמור" פ"ט, ט.

פרש"י וארא ז, י.

129 מקץ מב, יב.

נמצא שבפסוק "תפלה למשה איש האלקים" כלול גם ענין שלישי (נוסף על העבודה ד"איש האלקים" (גילוי אלקות בערך הבריאה), ו"משה" (גילוי שם הוי' שלמעלה מן הבריאה)) העבודה דבירור התחתון שאין תחתון למטה ממנו. וי"ל שענין זה מרומז בענין ד"תפלה למשה"¹³⁷, כמבואר בחסידות¹³⁸ שזוהי תפלת עשיר, הקשורה עם עצמותו ית', שלמעלה מהוי' ואלקים (סוכב וממלא) והמחבר שניהם יחד, שבכח העצמות (שלמעלה לגמרי מציאות העולם ומשילית מציאות העולם) נמשך אלקות בכל העולם ובכל הדרגות שבו, עד בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

וכפי שהי' בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה, כאשר "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹³⁹, ו"לא יהי' שם לא מלחמה כו', ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"¹⁴⁰ – הגילוי ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", עלמא דאתי איקרי נועם¹⁴¹, תענוג העצמי¹⁴² (עד שנמשך ב) "ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו", כסיום המזמור¹⁴³.

137) היינו שבבחי' משה ב' ענינים: (א) גילוי שם הוי', עלמא דאתכסיא, אלקות שלמעלה מעולם. (ב) "משה" (הוי') כפי שהוא בדרגת "תפלה למשה", מלשון תפל ומחובר לעצמותו ית'. ואולי י"ל שזוהו ע"ד הב' דרגות בהוי': (א) בחי' שם הוי', (ב) כפי שהוא למעלה מכל ענין של שם (ראה ס' הליקוט' דא"ח"צ"צ ערך הוי' בתחלתו. וש"נ).

138) ד"ה תפלה למשה תר"ס. תשכ"ט.
139) זכרי' יג, ב.
140) רמב"ם בסיום וחותם ספרו.
141) זח"א קצו, ב.
142) מאמרי אדה"ז תצוה ע' תיא. שע"ת ד"ה

אם יהי' נדחך פכ"א.
143) ויש לומר שע"ד התוכן דמזמור "תפלה למשה" – תחלתו וסיומו – הוא גם בספר הרמב"ם* (ששמו משה, וידוע הפתגם משה ועד משה לא קם כמשה): בתחלת ספרו – "יסוד

משיתיהו", ודוקא על שם זה הוא נקרא (אע"פ שי' שמות היו לו¹³⁰) – כיצד מתאים זה עם הפירוש בחסידות, שזוהו עלמא דאתכסיא, תכלית ההיפך מע"ז פרעה וכו'!?

והביאור בזה הוא, שהיא הנותנת: כל הגבוה גבוה ביותר נופל למטה מטה ביותר¹³¹. בכדי להגיע לאלקות שלמעלה מגדר הבריאה, צריכים להגיע דוקא לבת פרעה [וכמרומז בשמה "בתי"ה"¹³², מלשון בת (מקבלת) מי"ה"¹³³, שלמעלה משם הוי'] שהיא תוציא את משה ממקום של עבודה זרה (מי נילוס), ועי"ז נעשה הגילוי ד"מן המים משיתיהו", הגילוי דמשה מעלמא דאתכסיא בעלמא דאתגליא.

ועפ"ז יש לומר, שזה שמשא הי' בתיבה "בסוף על שפת היאור", בסמיכות למקום ע"ז (למטה יותר מ"איש" מחציו ולמטה), אבל באופן שהי' מוגן ע"י התיבה, ובפשטות היתה התיבה פתוחה מלמעלה¹³⁴, ז.א. שמשא בהיותו בתיבה הי' גלוי כלפי שמאי, ובהיותו שם "ראתה (אפילו בהיותה עדיין בת פרעה) עמו שכנינה"¹³⁵, ולאח"ז "מן המים משיתיהו" בת פרעה דוקא, והוא גדל בבית פרעה מלך מצרים¹³⁶ – הרי זה נתן כח למשה, שיוכל לשבור אח"כ את הקליפה וע"ז דמצרים, ולהציל את בני' משם.

130) ויק"ר פ"א, ג. ועוד.
131) שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך. פל"ב ואילך. ובכ"מ.
132) מגילה יג, א.
133) ראה ל"ת להאריז"ל ישעי' קכא, ב. ספר הגלגולים פ"ז. עי"ש.

134) שהרי בודאי היו נקבים בהתיבה לכניסת אויר, ואם כן, למה הטרחא לעשות סתימה ובה נקבים, כשדי להבטיח שנוענע הגלים לא יפילוהו מתוך התיבה ע"י סתימת רוב גג התיבה. וכפשט הכתוב ("ותפתח ותראהו גוי" – שמות ב, ו) שרצתה לראותו ופתחה חלק התיבה שמנע הראי'.

135) פרש"י שמות ו, ב.
136) שם, י.

(* ולהנחי' שיום הולדת שלו הוא בערב פסח (סה"ד ד"א תתקכו).

המעלים על אלקות. והעבודה בעולם היא ב"צד"י¹⁴⁸ – לבחור שתומ"צ יהיו הצד דבני"י, כנ"ל.

לאח"ז ישנה העבודה דק' (דקדושה) – שמגיעים גם במקום (שנעשית ע"י החטא), שמאות ה' יעשה אות ק', שרגלה השמאלי יורד למטה מן השורה, למטה מהמקום שבו ברא הקב"ה את העולם לכתחילה. והכוונה בזה היא – "אשר ברא אלקים לעשות, לתקן"¹⁴⁹, להיות "שותף להקב"ה במעשה בראשית"¹⁵⁰, ולברר גם מקום זה, כפי שפעל משה (כנ"ל) – שזהו תוכן שלימות העבודה ד"צדיק", שהוא ממשיך מ"צד"י" (שתומ"צ הוא הצד שלו) גם בק' ¹⁵¹ למטה מן השורה¹⁵².

יג. ע"פ כל הנ"ל מובן מדוע דוקא משה הוא גואלם של ישראל, בגאולת מצרים, וגואל ראשון הוא גואל אחרון – כיון שבהיותו בדרגת "תפלה למשה

יב. עפ"ז יש לומר הרמו במזמור צדיק" (בהוספת ק' אחרי צד"י):

ידוע הפירוש¹⁴⁴ ב"בה"א נברא העולם הזה"¹⁴⁵, שהעולם נברא בה"א, שיש לה שלשה קוים, כנגד ג' הדרגות בעולם – בריאה יצירה עשי, מחשבה דיבור ומעשה: הגג ורגל ימיני (המחזוברים) הם כנגד מחשבה ודיבור, והרגל השמאלי הנפסק הוא כנגד עשי, שעלי"י נאמר "אף עשיתיו"¹⁴⁶, אף המפסיק.

כיון ש"עולם על מילואו נברא"¹⁴⁷, מובן שאע"פ שעוה"ז נברא בה"א, שישנו הפסק לפני עולם העשי' (ז.א. העלם והסתר המעלים על חיבורו עם העולמות הגבוהים יותר) – אעפ"כ הרי זה על מילואו, באופן כפי שהקב"ה ברא אותו בשם אלקים, שישנו עולם

היסודות ועמוד החכמות" ר"ת הוי"י** (כמ"ש נכדו) ר' דוד הנגיד – סה"ד שם. שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם. וראה גם "פירוש" לריש ה'ל' סוה"ת (וגם ממשיך אח"כ "ואמת הוי' לעולם"), "לידע שיש שם מצוי ראשון", "אמיתת המצאות" (עצמותו ית'). ובסיום ספרו – בהל' משיח, הקשור עם הגילוי ד"עולם" (עלמא דאתי), בזה גופא – ב' תקופות: שלא יהי' שינוי הטבע כ"א ביטול שעבוד מלכותי בלבד (גילוי אלקים בגימטריא הטבע), ובתקופה שני' נסים למעלה מטבע – כנרמז בסיום הספר "כמים לים מכסים". כמבואר במ"א (הדרן על הרמב"ם (משחת ש"פ חיי שרה) שנה זו).

144 ראה לקו"ת ר"פ בלק (סו, א ואילך). תו"א מג"א צה, סע"ב ואילך. סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. הישית' ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך.

145 מנחות כט, ב.

146 ישע"י מג, יז.

147 ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ד, ז. פי"ג, ג.

148 וי"ל ש"ד"י" (מתכתב "צד"י") הם כנגד אות ה', שהוא ד' עם י' (רגל השמאלי). זה בא לאחרי אות צ' שהוא נ' (כפופה) וי' בימינו, שמרמז על העבודה בקדושה ורשות, דאף שני' ר"ת נפילה, ה"ז נ' כפופה (שאינה יורדת למטה מן השורה), זהו היירידה בשם אלקים, וצורך עלי' לבחי' נ' ר"ת נשא, עד לגילוי שער הנו'. ומרמז גם בזה ש"צדי" הוא מלשון וצודה לי ציד" (מגן דוד שם), בירור ה"ציד" (המותר) דעולם הזה.

וע"י היירידה נוספת למטה מן השורה, באות ק' (ע"ד נ' פשוטה), נעשית עלי' שלא בערך, ע"ד משה (ש"מן המים משייתיהו", ממקום של ע"ז), שבכחו לברר גם למטה מן השורה.

149 בראשית ב, ג.

150 ל' חז"ל – שבת קיט, ב.

151 וע"ד ההוספה בצדיק"י לגבי פ"א בפסוקי "תהלה לדוד" (שע"פ סדר הא"ב) – "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו": אף שגם ב"פותח גוי" מודגשת הפעולה וההשפעה בעוה"ז (ע"ד באות ה'), שזהו"ע "משביע לכל חי" – הרי ההשפעה היא ביד ימין (ראה יהל אור ע' תקנה); וב"צדיק גוי" מרומזת ההשפעה גם ביד שמאל, למטה מן השורה.

152 וע"ד משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא (ראה לקו"ת שמוע"צ צב, ב. שה"ש נ, ב).

** ומהיר"ד ד"סוד" (כנגד היר"ד דשם הוי') נמשך התיבה (י"סוד", בגימטריא שבעים, כנגד בירור העולם, שבעת ימי הבנין (בחז' אלקים), וגם שם ממשכ"ים ומגלים אלקות דבחי' סתום (שלמעלה מהבריאה), ע"י "וכנס יין (בגימטריא שבעים) יצא סוד", שזהו הגילוי דפנימיות התורה (וע"ד מעשה מרכבה – בפרקים הראשונים דספר הרמב"ם).

ולהוסיף, שבקביעות שנה זו (ובכמה שנים) חל שבת הגדול בשבת פ' צו, "אין צו אלא לשון זירו מיד ולדורות"¹⁵⁴, שמדגיג עוד יותר את גילוי ענין הנצחיות למטה – בכח זה שהקב"ה מצוה למשה רבינו: "צו את אהרן", וע"י אהרן הרי זה מגיע לכל יהודי (כיון שאהרן הוא אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה)¹⁵⁵, שיש לו ציווי ונתינת כח בלתי מוגבלת מהקב"ה, הן בהווה (מיד) והן בעתיד (לדורות):

"מיד" – אין לו שום הפרעה או אפילו עיכוב מלפעול את הציווי מיד, כיון שהוא מלובש בזה לגמרי, עד שזהו חייו, חדור תוך תוכו; ולדורות – ענין זה נמשך, ובאותו אופן – זריזות, גם בדורות הבאים – ל' רבים; וכאשר ישנה חזקה דשלשה דורות (שלו ועוד שני דורות), ה"ז נעשה ענין נצחי לכל הדורות, שכל פעולה שהוא עושה תהי' באופן ד"מעשה ידינו כוננהו"¹⁵⁶.

טו. האמור לעיל הוא בהדגשה יתירה בהמצאנו בחודש ניסן דשנה זו "הי' תהא שנת נפלאות אראנו", וכמדובר (גם במכתבים כלליים) אודות הנסים ונפלאות שקרו בשנה זו (בסמיכות לחג הפורים), עד שהנצחון הביא לכך, שהשונא ישחרר, באופן טוב, חלק משבויי-המלחמה וכו', כמדובר בפרטיות לפנ"ז.

ובודאי ימשיך הקב"ה להראות נסים ונפלאות, עד – ועיקר – "אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה, שמלחמות אלו הם באותו חלק בעולם ("מלך פרס" עם "מלך ארם") הן מהסימנים שבקרוב באה הגאולה ע"י

איש האלקים" יש בכחו להמשיך גאולה – גילוי כח הבלי גבול – בעולם, ולגאול את בני" מכל המיצרים וגבולים, עד גם דקליפת וע"י של מצרים, ובכח זה – גם הגאולה האמיתית והשלימה, ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", לא רק נסים המלובשים בטבע (אלקים), אלא גם נסים גלויים שלמעלה מדרך הטבע לגמרי, ועד נפלאות, ותהי' זו גאולה שאין אחרי' גלות, באופן שכל העולם כולו יהי' דירה לו יתברך, דירת קבע ונצחי, לעד ולעולמי עולמים.

יד. בזה ניתן גם לבאר את תוכן ה"נס גדול" בשבת הגדול, והקשר עם שבת דוקא:

דוקא ע"י הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם", שהתוקף דלעו"ז עצמו (בכורי מצרים) מכה את מצרים, ארץ מלאה גילולים¹⁵³ – הביורר דק' (למטה מן השורה) – נפעל ע"י גילוי הכי נעלה דאלקות, למעלה מהנסים שקרו לבני" עצמם (או הנסים שהקב"ה עשה). עד שזה מגלה עוד יותר את הכח הנצחי וכח הבלי גבול דאלקות, שמגיע אפילו במקום זה.

ולכן נקרא דוקא זה "נס גדול", ודוקא זה נעשה ה"התחלת גאולה ונסים" דגאולת מצרים.

וענין זה נקבע דוקא בשבת, כיון ששבת קשור עם הגאולה הנצחית – יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים (כנ"ל ס"ז), ועסקא דשבתא כפול, שכפל קשור גם הוא עם גאולה; ולכן, בשבת שבה קרה ה"נס גדול" ד"למכה מצרים בבכוריהם" – ה"ז מהפך את כל השבת, שנעשה "שבת הגדול". [ולכן יש בכח שבת זו לברך את חג הפסח, כנ"ל ס"א].

(154) תוי"כ (הובא בפרש"י עה"פ).

(155) אבות פ"א מ"ב.

(156) ראה מכתב ה' ניסן שנה זו. וש"נ.

(153) פרש"י וארא ט, כט.

להתמסר כל כולו לצד זה של תורה, באופן שזה נעשה "צדי" לגמרי (באופן שאין שום מקום לקס"ד של צד נוסף), הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להשפעה על יהודים אחרים, בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, וגם – להשפיע גם על אוה"ע בנוגע לשבע המצוות שלהם¹⁶¹, – ובהם באים לנצל מאורע נוסף להוספה בעבודת השם:

בהשגחה פרטית, יצאה לאור בימים אלו החלטה מספר 104 – גימטריא דצ"ה¹⁶² – מבית הנבחרים של מדינה זו (בא"הכח של המדינה כולה), שיש להם הכח דינא דמלכותא דינא¹⁶³ – בקשר לקביעת יום עשתי עשר יום¹⁶⁴ לחודש ניסן דשנה זו כיום מיועד במיוחד לחיזוק חינוך הטוב וכיו"ב. – יסודות בישוב העולם עבור כל תושבי המדינה וכל תושבי העולם –

ולעשות זאת עד באופן ד"צדיק", להגיע בחוצה שאין חוצה ממנה.

והדגשה מיוחדת בענין שהזמן גרמא¹⁶⁵: סיפוק כל צרכי החג לאלו הנצרכים לזה – צרכי הסדר (מצות, ד' כוסות וכיו"), וצרכי יום טוב בכלל (בגדי יום טוב, ומאכלי יום טוב), וכיו"ב.

ויש לעורר אודות ענין נוסף בקשר עם זה: במקומות שעורכים סדרים ציבוריים וכלליים – ישנם כמה מקומות שבהם עשו הכנות לערוך רק סדר אחד (בגלל חסרון כסף וכיו"ב). ונחוץ וכדאי ביותר, שישתדלו ביותר לעשות את שני הסדרים, על כל פנים, לחלק את ההוצאות לשני הלילות,

משיח צדקנו, כדאיתא בילקוט שמעוני¹⁵⁷, ובלשונו, ש"בני אל תתיראו... הגיע זמן גאולתכם", ו"מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק והוא משמיע להם לישראל ואומר, ענוים הגיע זמן גאולתכם!"

טז. מכל הנ"ל יש לכל יהודי הוראה בעבודת עצמו:

בעמדנו בשנת נפלאות אראנו, ובה גופא – בחודש ניסן, ובתוך השבוע דחג הפסח, זמן חירותנו, ולאור המאורעות והנסים האחרונים – שגלויים לעיני בשר, לעיני כל העמים –

הרי זה צריך לעורר אצל יהודי עוד יותר רצון וכחות לעשות את עבודתו באופן דנס, עד נסי נסים – אין זה מספיק שיתעלה ממצבו שעד עכשיו בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, אלא שצריך להתעלות בזה מעלה מעלה, "ילכו מחיל אל חיל"¹⁵⁸, עד שמגיע ל"נס גדול" האמיתי הקשור עם "גדול הוי' ומהולל מאד"¹⁵⁹.

וישנה ע"ז נתינת כח מיוחדת ממזמור צדי"ק, "תפלה למשה איש האלקים", "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" – ש"תשרה שכניה במעשה ידיו",

ומשה נותן כח לכל יהודי – בפרט ע"י בחי" משה שבו (המשפיעה על עבודתו בפועל) – שיגלה בעצמו את ה"צדיק" שבו, "ועמך כולם צדיקים"¹⁶⁰, כפי שהוא קשור עם "צדיק ה' בכל דרכיו"¹⁶¹, ועי"ז – לעשות בשלימות את עבודתו של "צד"י",

162) והרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית. – ולהעיר מהנהגת גדול א' שהי' לומר הוראה אפילו ממספר הרכבת שבה הי' נוסע!

163) גיטין י, ב. וש"נ.

164) לשון הכתוב – נשא ז, עב.

165) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ריש הל' פסח סתכ"ט ס"ה.

157) ישע"י רמו תצט.

158) לשון הכתוב – תהלים פד, ת.

159) תהלים מח, ב.

160) ישע"י ס, כא.

161) תהלים קמה, יז.

ובודאי – לא יצטרכו להגיע לזה, כיון שהקב"ה ודאי יברך ויספק לעוסקים בזה את כל המצרך, ויותר מזה.

ויהי רצון שכבר תקויים שלימות התפלה דמשה ודמשה שבכאו"א מישראל – תפלה למשה איש ידיך".

האלקים" – "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", "תשרה שכינה במעשה ידיכם", במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות, ותיכף ומיד ממש העיקר – בבית המקדש השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך".

